

УДК 336. 76:004

Засанська С. В.,*завідувач кафедри фінансів, обліку і аудиту Рівненського інституту ВНЗ Відкритого міжнародного університету розвитку людини "Україна", кандидат економічних наук, доцент*

АНАЛІЗ ЕЛЕКТРОННИХ ПЛАТІЖНИХ СИСТЕМ НА ФІНАНСОВОМУ РИНКУ

У статті розглядаються питання функціонування електронного фінансового ринку та платіжних систем.
Ключові слова: електронні платіжні операції, фінансовий ринок, система електронних грошей, електронний гаманець.

В статье рассматриваются вопросы функционирования электронного финансового рынка и платежных систем.

Ключевые слова: электронные платежные операции, финансовый рынок, система электронных денег, электронный кошелек.

The questions of the electronic financial markets and payment systems functioning are considered in the article.

Key words: electronic payment transactions, financial market, a system of electronic money, electronic wallet.

Постановка проблеми. Еволюція ринку фінансових послуг поглиблює його склад та зміст. Електронний фінансовий ринок, який представлений сукупністю обмінно-перерозподільних відносин, які здійснюються за допомогою електронних платіжних систем у глобальній всесвітній мережі, повинен забезпечити розвиток інноваційних технологій у нашій державі.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Сучасний науковий світ захопився теоретичними аспектами становлення електронного фінансового ринку та проблемами, які він породжує. Вузке коло дослідників цього напрямку представлено такими прізвищами, як О. І. Рогач, М. Р. Деревацька, С. В. Науменкова, В. І. Міщенко, А. В. Шаповалов, Г. В. Юрчук та ін.

Мета і завдання дослідження. Статтю присвячено дослідженню питання сучасного стану електронних платіжних систем, як важливого інструменту електронного фінансового ринку. Для цього були визначені такі завдання:

- охарактеризувати функції електронних платежів;
- пояснити принцип здійснення електронних платіжних операцій;
- провести рейтинг найпопулярніших систем електронних грошей, згрупувавши їх за операційними ознаками;
- узагальнити переваги та недоліки електронних гаманців.

Виклад основного матеріалу. Використання електронних платіжних систем дозволяє максималь-но спростити фінансові операції між покупцем і продавцем та має низку переваг, серед яких основними є: доступність, простота використання, мобільність, оперативність.

В умовах ринкової економіки відкрилося безліч можливостей з формування ресурсів та їх перерозподілу. Електронний фінансовий ринок при цьому виконує важливі функції в ринковій економіці, оскільки є забезпечуючою структурою для фінансів суб'єктів господарювання. Створює підприємствам необхідні умови для залучення коштів і продажу тимчасово вільних ресурсів і доти, доки буде існувати незбіг потреб у фінансових ресурсах з джерелами їх задоволення, функціонування цього ринку буде постійно об'єктивно обумовлене.

Через Web та FTP сервери електронний фінансовий ринок надає можливості роботи на таких його підрозділах, як: грошовий, валютний, ринок державних цінних паперів та корпоративних цінних паперів.

Віртуальна готівка є зручною формою розрахунку й особливо популярною в Україні вона стала для поповнення мобільних рахунків, оплати послуг Інтернет-провайдерів та комунальних платежів.

Звісно, при обертанні електронних коштів, наприклад, між електронними гаманцями одного власника, значно збільшуються витрати, тобто комісія, яку отримує платіжна система за надання послуг грошового переводу. Такі витрати можуть становити від 1% до 10% суми, що перераховується. Будь-яка транзакція грошей супроводжується витратами, які списуються з основної суми переказу. Постає актуальне питання стосовно зменшення цих витрат.

Як відомо, платежі банківською картою проводяться без комісій, та й виведення коштів деколи безкоштовне, у разі зняття грошей в банкоматах банку, клієнтом якого є платник. З іншого боку, банківські картки іноді менш безпечні. Наприклад, з втраченої картки досвідчений зловмисник може витратити гроші дуже швидко, і банк навіть не встигне її заблокувати. А електронний гаманець витратити неможливо, хіба що взламати, а це зможе зробити тільки досвідчений хакер. Гроші на електронний гаманець можна покласти з тієї ж платіжної карти, через платіжні термінали або придбавши спеціальний ваучер поповнення.

Серед розповсюджених електронних платіжних операцій відмічають розрахунки за товари та послуги різних проектів і сервісів, таких як мобільний зв'язок, комунальні послуги, кабельне або супутникове телебачення, послуги Інтернет-провайдерів, покупки в Інтернет-магазинах.

Для того, щоб здійснювати розрахункові операції, необхідно ввести гроші в платіжну систему за допомогою банку, поштового переказу, платіжного терміналу або іншим зручним способом залежно від особливостей використовуваної платіжної системи. З цього моменту вони набувають електронної (цифрової) форми і є аналогом готівки.

Електронні платіжні операції – це операції, пов'язані із купівлею-продажем фінансових ресурсів, які відбуваються у всесвітній мережі Інтернет через електронні платіжні системи.

Саме операції з електронними грошми вважаються перспективним напрямом використання інформаційних та мережевих технологій як фізичними особами, так і банками.

Запровадження електронних грошей не означає зміни функцій грошей або їхніх агрегатів. Систематичний вплив електронних грошей на емісію грошей може виявлятися через посилення імпульсу кредитного мультиплікатора та збільшення швидкості обігу грошей. Крім того, вони впливають на подальшу зміну структури грошей шляхом скорочення частки традиційних готівкових грошей [1].

Як для традиційних банківських систем платежів, так і для систем, які переважно використовують Інтернет, одними з головних критеріїв ефективності є безпечність та надійність операцій. Стандарти та програмне забезпечення захисту мають забезпечувати надійне шифрування даних, їх передачу, а також ідентифікацію користувача та неперервність зв'язку в мережі Інтернет.

Нині банки та технологічні компанії – їхні ділові партнери – намагаються розробити якомога безпечніші стандарти електронних платежів і фінансових платформ в Інтернеті для корпоративних та індивідуальних клієнтів. Ці платформи різняться залежно від типу клієнтів чи фінансових операцій. Сучасний рівень комунікацій потребує мобілізації великої кількості технічних знань та інвестицій.

На сучасних фінансових ринках прямі розрахунки з клієнтами через систему on-line і платіжні послуги, основані на "розумних картках" (smart card), стають головними напрямками банківської електронної комерції. Понад 90% інвестицій банків Сполучених Штатів у створення електронних платіжних систем припадає на створення нового покоління інформаційних та мережевих технологій.

Великі європейські банки також намагаються закріпитися в сегменті електронних фінансових послуг. Вони планують розробити інтегровані системи фінансових послуг, які б охоплювали не лише їхні філії та представництва, а й майже весь набір фінансових послуг. Європейські банки активно створюють між собою та з технологічними групами альянси, які дають змогу інвестувати значні кошти в розвиток інтернет-систем, що в майбутньому перетворить їхні операції на глобальні [1].

Безготівкові розрахунки повинні виконуватися згідно з законами України "Про платіжні системи та переказ коштів в Україні", "Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг" й іншими законодавчими актами.

Для здійснення електронних платіжних операцій у мережі Інтернет сьогодні більшість користувачів надає перевагу таким платіжним системам, як Інтернет. Гроші; WebMoney, RBK Money, PayCash, Яндекс. Деньги, E-Gold, Liberty Reserve, PayPal, Perfect Money. Хоча ці віртуальні системи є недирижуваними.

За інформацією Інституту комп'ютерної безпеки (США), порушення роботи інформаційних систем бувають від: вірусних атак – 3%; збою обладнання – 20%; помилок персоналу – більше 50% випадків [2].

За оцінками американських експертів, 88% втрат конфіденційності інформації з комп'ютерних мереж – результат зловмисних дій персоналу, всі ж інші випадки є результатом перехоплення інформаційних потоків технічними засобами. Отже, для дослідження того, які операції з віртуальними грошовими знаками є дешевшими, доцільно провести рейтинг найпопулярніших систем електронних грошей, згрупувавши їх за операційними ознаками.

Таблиця 1
Рейтинг популярних систем електронних грошей*

Назва електронної платіжної системи	Країна походження	Комісія на вивід грошей, % від суми переказу	Комісія по операціях всередині мережі, % від суми переказу	Підтримка валют	Кількість користувачів, млн.	Гарантія повернення (відшкодування) грошей
Webmoney	Росія	0,8	-	+	16	+
"Яндекс. Деньги"	Росія	3	0,5-0,3	-	4	-
PayPal	США	-	+	+	164	-
Інтернет. Гроші	Україна	1	0 – 0,5	-	2	-

* Рейтинг сформований на основі аналізу інформації з використанням інтернет-ресурсу <http://ru.wikipedia.org/wiki>

Як бачимо, серед не директивних віртуальних систем електронних грошей найвигіднішою для клієнта є Webmoney. Це система моментальних інтернет-розрахунків, створена в 1998 році. Окрім зазначених характеристик, вона має досить високий ступінь захисту інформації. Управління гаманцями проводиться за допомогою клієнтського програмного забезпечення. З допомогою цих інструментів користувач може здійснювати перекази зі свого гаманця в гаманець іншого користувача системи за кілька кліків мишею. Транзакція проходить за частки секунди. Переказ коштів відображається в історії (виписці) по гаманцю обох контрагентів і зберігається в базі даних системи. Перекази можливі тільки між гаманцями одного типу, наприклад, з U-гаманця на U-гаманець, з R-гаманця на R-гаманець і т. ін.

Користувачі WebMoney можуть переводити кошти всередині системи іншим користувачам, а також юридичним особам (торговцям) за їх товари та послуги. Крім того, користувач може отримувати гроші від юридичної особи як виплати, гонорари, роялті, відрахування, виграші і т. ін. [3].

Багато систем, серед яких відмічено PayPal, WebMoney, здійснюють обмін своїх нефіатних електронних грошей на фіатні гроші, але деякі системи (Liberty Reserve) роблять це через треті системи обміну електронних грошей.

Сьогодні більшість національних валют є фіатними, включаючи долар США, євро й інші резервні валюти. Держава зобов'язує громадян приймати банкноти і монети як законний засіб платежу на своїй території. Такі гроші можуть існувати у різноманітних формах: монети, банкноти, безготівкові гроші, електронні гроші [6].

Та незважаючи на такі зобов'язання законодавча база стосовно обігу електронних грошей в Україні поки що не достатньо розроблена.

Враховуючи гарантії, які надає та чи інша електронна платіжна система, існує чимало недоліків, які необхідно враховувати при використанні гаманців.

Характеристику переваг та недоліків електронних гаманців подано у таблиці 2.

Таблиця 2
Переваги та недоліки електронних гаманців*

Недоліки електронних гаманців	Переваги електронних гаманців
Злам віртуального гаманця. Крадіжка грошей при переведенні з карти в віртуальний гаманець. Труднощі зі швидким обготівкуванням коштів. Зберігання грошей власників гаманців на рахунках юридичних осіб. Відсутність процента, який нараховується при зберіганні грошей. Ризики шахрайства. Зняти готівку без комісії не можна. Відсутність стійкого правового регулювання. Відслідковування сторонніми особами персональних даних платників і обертання електронних грошей поза банківською системою.	Анонімність платежів; Захист від податкових органів; Швидкість і зручність платежів; Можливість переказувати малі суми; Сума, яку доведеться сплатити "понад" основний грошовий переказ, є меншою, ніж при оплаті через банк.

* [4; 5]

Як видно з таблиці 2, недоліків значно більше, ніж переваг. Проте для ведення бізнесу у мережі Інтернет, використання електронних систем є необхідною умовою.

Висновки. Отже, інформаційні технології набувають глобального характеру, охоплюючи фінансові ринки і надають можливість доступу суспільства до всесвітніх інформаційних ресурсів. Швидкість розвитку інформаційних технологій знецінює їх традиційні аналоги. Незважаючи на можливі недоліки у використанні електронних гаманців, вони стають потужним інструментом на фінансовому ринку. Відбувається якісна зміна відносної цінності ресурсів, у результаті якої на перший план виходять наймобільніші – фінанси та інтелект.

Література:

1. Міжнародні фінанси – Рогач О. І. Електронні платіжні системи. – Режим доступу: http://pidruchniki.ws/finans/elektronni_platizhni_sistemi.
2. Банки: сучасні інформаційні технології. – Режим доступу: http://ukrkniga.org.ua/ukrkniga-text/books/_book-608.htm.
3. О системе. – Режим доступу: <http://webmoney.ua/about>.
4. Переваги та недоліки електронних грошей. – Режим доступу: <http://lohotron.in.ua/2011/05/perevahy-ta-nedoliki-elektronnyh-hroshej>.
5. Цветкова Н. Електронні гроші, їх переваги та недоліки. – Режим доступу: http://ufin.com.ua/analit_mat/poradnyk/105.htm.
6. Фиатные деньги. – Режим доступу: http://ru.wikipedia.org/wiki/Фиатные_деньги.
7. Міщенко В. І., Шаповалов А. В., Юрчук Г. В. Електронний бізнес на ринку фінансових послуг: практичний посібник. – К. : Знання, 2003. – 278 с.
8. Лазебник Л. Л. Фінансові та інтеграційні механізми модернізації національної економіки / Лазебник Л. Л. – К. : ННЦ "ІАЕ", 2009. – 480 с.
9. Юрчук Г. В. Особливості еволюції ринку фінансових послуг та їх надання в умовах розвитку інформаційного суспільства. Режим доступу: http://dspace.uabs.edu.ua/bitstream/123456789/290/1/2011_11_16.pdf.